

ІНТЕГРАЦІЯ УКРАЇНИ В МІЖНАРОДНУ СИСТЕМУ ФІНАНСОВОГО МОНІТОРИНГУ ДЛЯ ЗАПОБІГАННЯ ВІДМИВАННЯ ГРОШЕЙ, А ТАКОЖ З МЕТОЮ НЕДОПУЩЕННЯ ЇХ ПОДАЛЬШОГО ВИКОРИСТАННЯ ДЛЯ ФІНАНСУВАННЯ ТЕРОРИЗМУ

У статті висвітлено процеси становлення України як держави, яка вдосконалює внутрішнє законодавство згідно з європейськими стандартами шляхом імплементації деяких норм, пов'язаних із запобіганням відмивання грошей, шляхом зміцнення інституційного потенціалу та практики, а також удосконалення нормативно-правової бази України.

Ключові слова: відмивання грошей, фінансування тероризму, Державний Департамент фінансового моніторингу (фінмоніторинг), фінансовий моніторинг, FATF, MONEYVAL, Рада Європи.

I. Вступ

Відмивання грошей є наслідком механізму функціонування тіньових економічних схем, тобто детінізації коштів. Як правило, ці механізми існують у країнах, які мають слабкі або неефективні програми по боротьбі з відмиванням грошей.

Одним із пріоритетних завдань економічної політики держави на сучасному етапі є створення ефективної системи протидії відмиванню грошей та фінансуванню тероризму. Над цією проблемою практично та теоретично працюють багато вчених у всьому світі, зокрема й у нашій країні.

С. Дмитров, А. Єжов, Н. Зверькова [3], В. Коваленко, А. Метньова [5], Н. Поплевичева [6], В. Рисін [7] у своїх працях шукають альтернативні методи боротьби з відмиванням грошей, впроваджують нові методи та підходи до подолання такого суспільного явища, як “доходи, отримані злочинним шляхом”, аналізують ефективність національного законодавства, розробляють пропозиції щодо усунення неузгодженостей та суперечностей законодавства України й заповнення правових прогалів у цій галузі.

Як бачимо, донедавна в Україні не існувало ефективного механізму у сфері боротьби з тіньовим капіталом, а отже, країна перебувала під ударом організованої злочинності та тероризму.

З огляду на актуальність цієї проблеми, необхідно проаналізувати механізми боротьби з відмиванням тіньового капіталу, міжнародне законодавство у сфері запобігання та протидії відмиванню доходів, отриманих злочинним шляхом, а також фінансування тероризму.

II. Постановка завдання

Мета статті – висвітлити процеси співпраці уряду України з провідними міжнародними організаціями щодо системи, яка

спрямована на подолання відмивання коштів, та ознайомити суспільство із стратегією України щодо вдосконалення механізму чинного законодавства згідно з європейськими стандартами.

III. Результати

Проблема відмивання грошей та фінансування тероризму є дуже актуальною як в Україні, так і в інших країнах світу. Набуття Україною членства в Раді Європи передбачало прийняття необхідного пакета законів для сприяння економічному та соціальному прогресу й тіснішій співпраці з усіма європейськими країнами, які сповнені бажанням досягти максимум політичної свободи та верховенства права. Тобто прагнуть дотримуватися принципів, що становлять основу кожної демократичної країни.

Одним із важливих питань, яке турбує економічно розвинуті країни світу, є так зване “відмивання тіньового капіталу”. Феномен цього явища пояснюють якісними змінами в розвитку сектора фінансових послуг і всієї економіки взагалі. Уряди провідних країн світу вже розробили комплексні режими боротьби з відмиванням грошей.

Україна як частина світової економіки теж запровадила внутрідержавні заходи щодо запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, отриманих злочинним шляхом.

На урядовому рівні розроблено комплекс заходів із протидії легалізації (відмиванню) доходів, отриманих злочинним шляхом, одним із яких стало прийняття низки нормативно-правових актів із цього питання, зокрема: Указу Президента України “Про заходи щодо запобігання легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом” [2], за якими було запроваджено фінансовий контроль за всіма фінансовими операціями, що визначено законом як сумнівні та здійснюються на території України фізичними та юридичними особами, а також Указу Президента України “Про додаткові заходи боротьби з відмиван-

ням доходів, одержаних злочинним шляхом” [2]. Згідно з Указом Кабінету Міністрів України та Національного банку України, необхідно виконувати Конвенцію Ради Європи щодо відмивання грошей, а також здійснювати пошук, арешт і конфіскацію доходів, отриманих злочинним шляхом. Органам виконавчої влади, банківським установам доручено керуватися у своїй діяльності рекомендаціями FATF – міжурядової організації, яка займається виробленням світових стандартів у сфері протидії відмиванню злочинних доходів і фінансування тероризму [10].

Одним із перших завдань FATF була розробка 40 рекомендацій, у яких викладено заходи, що мають знайти своє відображення в національних законодавствах країн світу.

Рекомендації FATF схвалено на міжнародному рівні глобальних стандартів щодо відмивання грошей та фінансування тероризму. Вони збільшують прозорість і дають змогу країнам успішно вживати заходи проти незаконного використання їх фінансової системи.

Основним елементом у боротьбі проти відмивання грошей та фінансування тероризму є необхідність моніторингу фінансових систем країн на предмет їх відповідності вимогам міжнародних стандартів.

Взаємне оцінювання, проведене FATF і відповідними регіональними організаціями по розробці фінансових заходів боротьби з відмиванням коштів, а також оцінювання, проведені Міжнародним валютним фондом і Світовим банком, є необхідним механізмом забезпечення ефективної імплементації рекомендацій FATF усіма країнами.

Визнаючи важливість міжнародної співпраці в боротьбі з відмиванням грошей та фінансуванням тероризму, Україна починає співпрацювати з багатьма країнами та міжнародними організаціями, які мають на меті протидію відмиванню грошей з метою захисту демократії та закону.

31.10.1995 р. Верховна Рада України прийняла Закон “Про приєднання України до Статуту Ради Європи” [2].

09.11.1995 р. Україна Стала 37-ю державою – членом Ради Європи. Починаючи з 2002 р. – у межах співробітництва з Радою Європи – експерти Держфінмоніторингу України на постійній основі беруть участь у пленарних засіданнях Комітету MONEYVAL, членом якого Україна є з 1997 р. і постійно бере участь у його засіданнях [9].

MONEYVAL (Committee of Experts on the Evaluation of Anti-Money Laundering Measures) створено Комітетом Міністрів Ради Європи в 1997 р. і є однією з міжнародних організацій, які борються з відмиванням “брудних” коштів. Основною метою діяльності цієї організації є оцінювання ефективності протидії легалізації злочинних доходів у країнах, які є членами Ради Європи [9].

Одним із етапів удосконалення законодавства та приведення його у відповідність до міжнародних стандартів в Україні в листопаді 2002 р. Президент України Л. Д. Кучма підписав та опублікував Закон України “Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванню тероризму”. У січні 2002 р. на підставі Указу Президента України було створено Державний Департамент фінмоніторингу при Міністерстві фінансів, метою створення якого є відстеження сумнівних фінансових операцій та боротьба з відмиванням грошей. Департамент створили як підрозділ фінансової розвідки – державний орган нового типу, призначений для протидії відмиванню коштів і фінансуванню тероризму [2].

Починаючи з 2004 р., Державний Департамент фінмоніторингу є членом Егмонтської групи, метою якої є посилення підтримки своїх урядів у боротьбі з відмиванням грошей, фінансуванням тероризму та іншими фінансовими злочинами.

Егмонтська група поєднує фінансові розвідки 131 країни світу та забезпечує обмін інформацією в розслідуванні щодо відмивання коштів і фінансування тероризму [11].

Враховуючи зацікавленість у розвитку дружніх стосунків і співробітництва у сфері протидії легалізації (відмиванню) доходів, що отримано злочинним шляхом, а також протидії фінансуванню тероризму, між Королівством Бельгії та Україною 19.08.2003 р. вперше було підписано Меморандум про взаєморозуміння між Державним департаментом фінансового моніторингу, що діє у складі Міністерства фінансів України, та Підрозділом обробки фінансової інформації Королівства Бельгії щодо співробітництва у сфері боротьби з легалізацією (відмиванням) доходів, отриманих злочинним шляхом [1].

Сторони співпрацюють у питаннях збору, обробки та аналізу інформації, яка є в їхньому розпорядженні та стосується фінансових операцій, щодо яких є підозри, що вони пов’язані з легалізацією (відмиванням) доходів, отриманих злочинним шляхом, а також юридичних і фізичних осіб, які пов’язані зі здійсненням таких операцій.

Наразі Україна підписала 68 Меморандумів та 1 Угоду щодо співробітництва у сфері обміну інформацією, пов’язаною з легалізацією (відмиванням) доходів, отриманих злочинним шляхом, та фінансуванням тероризму.

Важливим етапом для України у сфері боротьби з легалізацією (відмиванням) доходів, отриманих злочинним шляхом, стало видання Указу Президента України від 13.04.2011 р. № 466/2011, що затверджує Положення про Державну службу фінансового моніторингу України [8], основною метою та завданням діяльності якої стало:

1) реалізація державної політики у сфері запобігання та протидії легалізації (від-

- миванню) доходів, отриманих злочинним шляхом, або фінансування тероризму, а також внесення пропозицій щодо її формування;
- 2) збирання, оброблення та аналіз інформації про фінансові операції, що підлягають фінансовому моніторингу, інші фінансові операції або інформація, що може бути пов'язана з підозрою в легалізації (відмиванні) доходів, отриманих злочинним шляхом, або у фінансуванні тероризму;
  - 3) створення та забезпечення функціонування єдиної державної інформаційної системи у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, отриманих злочинним шляхом, або фінансуванню тероризму [8].

З метою імплементації Україною оновлених Рекомендацій FATF, Верховною Радою України 14.10.2014 р. за № 1702 було прийнято Закон України “Про протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення” [2].

Цей Закон спрямовано на захист прав і законних інтересів громадян, суспільства та держави, забезпечення національної безпеки шляхом визначення правового механізму протидії легалізації (відмиванню) доходів, отриманих злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення, а також формування загальнодержавної багатоджерельної аналітичної бази даних для надання правоохоронним органам України та іноземним державам можливості виявляти, перевіряти та розслідувати злочини, пов'язані з відмиванням коштів та іншими незаконними фінансовими операціями.

У межах плану державних заходів, спрямованих на боротьбу з корупцією, Кабінет Міністрів України своїм Розпорядженням від 30.12.2015 р. № 1407-р схвалив “Стратегію розвитку системи запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансування тероризму та фінансування розповсюдження зброї масового знищення на період до 2020 року” [8].

Метою цієї Стратегії є законодавче, організаційне та інституційне вдосконалення та забезпечення стабільного функціонування національної системи запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, отриманих злочинним шляхом, фінансування тероризму та фінансування розповсюдження зброї масового знищення.

У межах співробітництва України з Радою Європи було розроблено план заходів щодо вдосконалення українського законодавства та приведення його до міжнародних стандартів.

З огляду на те, що в Україні проводять імплементацію норм міжнародного права у

внутрішнє законодавство України, в межах спільної ініціативи української влади та Ради Європи було розроблено план дій для України на 2015–2017 рр., у межах якого Рада Європи має намір підтримувати Україну як члена Ради Європи у здійсненні її статутних зобов'язань і зробити свій внесок у вирішення фундаментальних проблем у галузі прав людини, верховенства закону в Україні та у сфері боротьби з легалізацією (відмиванням) доходів, отриманих злочинним шляхом [9].

Згідно з доповіддю GRECO (Група держав проти корупції), Україна (приєднання до GRECO здійснено 1 січня 2006 року) як держава – член Ради Європи повинна вдосконалювати законодавство згідно з європейськими стандартами безпосередньо у сфері боротьби з корупцією та у сфері боротьби з легалізацією (відмиванням) доходів, отриманих злочинним шляхом [9].

Згідно з доповіддю групи держав проти корупції, починаючи з 2014 р. та дотепер Україна здійснила більше половини її рекомендацій задовільно.

Уряд України бере активну участь у боротьбі з корупцією за допомогою реформ. Рада Європи готова продовжити забезпечувати експертну допомогу та консультації з укріплення потенціалу національних установ, а також удосконалення нормативно-правової бази згідно зі стандартами Ради Європи.

Згідно з перспективами вдосконалення чинного законодавства та стандартами Ради Європи, українська влада повинна й надалі розвивати та покращувати антикорупційні дії у сфері боротьби з легалізацією (відмиванням) доходів, отриманих злочинним шляхом, та протидії фінансуванню системи тероризму згідно з європейськими стандартами, а також згідно з рекомендаціями MONEYVAL та Егмонтської групи.

Зокрема, в докладі постало питання боротьби України з корупцією. Рада Європи в межах доповіді наголосила, що Уряд України вжив важливі законодавчі заходи щодо протидії корупції.

У жовтні 2014 р. Верховна Рада України прийняла пакет законів щодо боротьби з корупцією: було вирішено створити Бюро по боротьбі з корупцією, а також затверджено Стратегію боротьби з корупцією до 2017 р. включно [8].

Рада Європи наголосила, що має намір продовжити співпрацю в галузі ефективного управління в боротьбі з корупцією – згідно з рекомендаціями GRECO та європейськими стандартами. Рада Європи буде й надалі діяти в цілях зміцнення потенціалу уряду України щодо запобігання корупції.

Комітетом експертів з оцінки Anti-Money було наголошено на тому, що Україна здійснила конкретний прогрес у боротьбі з відмиванням грошей.

Таким чином, співпраця уряду України з провідними міжнародними організаціями та державами – членами Ради Європи та іншими державами має запобігти корупції та відмиванню грошей шляхом зміцнення інституційного потенціалу та практики, а також удосконалення нормативно-правової бази згідно з порадами та рекомендаціями міжнародних організацій по всьому світу.

IV. Висновки

Незважаючи на ефективність контролю по боротьбі з відмиванням коштів та фінансуванням тероризму, злочинці продовжують намагатися переміщати злочинні доходи через фінансовий сектор та час від часу досягають мети. Належним чином розроблений та ефективно впроваджений підхід України знайшов своє відображення в прийнятті пакета нормативно-правових актів, які спрямовані на протидію відмивання коштів, отриманих злочинним шляхом, і на оцінювання ризику та моделі поведінки країн, де показники злочинності в цьому секторі набагато нижчі, ніж у нас.

Вважаємо, насамперед, що зусилля, спрямовані на боротьбу з відмиванням коштів та фінансуванням тероризму, повинні бути гнучкими, щоб змінюватися залежно від появи нових ризиків.

Ризиками відмивання коштів і фінансування тероризму можна ефективніше управляти за допомогою процесу, що ґрунтується на оцінюванні та угоді про співробітництво між компетентними органами й тими, хто надає фінансові послуги. Без співробітництва та розуміння між цими сторонами неможливо існування ефективного процесу.

Отже, державна політика України робить усе можливе для адаптації законодавства Європейського Союзу та норм міжнародного права у внутрідержавному законодавстві України в напрямі протидії легалізації (відмиванню) доходів, отриманих злочинним шляхом, та вважає пріоритетною складовою процес інтеграції в цьому напрямі, що, в свою чергу, є одним із головних напрямів української зовнішньої політики.

Список використаної літератури

1. Державна служба фінансового моніторингу України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.sdfm.gov.ua/articles.php?cat_id=22&lang=uk.
2. Верховна Рада України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua>.
3. Зверькова Н. Фінансовий моніторинг як захід протидії тіньовій економіці в Україні / Н. Зверькова // Підприємництво, господарство і право. – 2008. – № 2(146). – С. 8–10.
4. Коваленко В. В. Міжнародний досвід у сфері запобігання та протидії відмиванню доходів, одержаним злочинним шляхом, та фінансуванню тероризму: монографія / В. В. Коваленко, С. О. Дмитров, А. В. Єжов. – Суми: УАБС НБУ – 2007. – 140 с.
5. Метньова А. Внутрішній фінансовий моніторинг як складова системи контролю за легалізацією доходів, одержаних злочинним шляхом / А. Метньова // Вісник Національного банку України. – 2009. – № 12. – С. 24–29.
6. Поплевічева Н. Протидія легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом у бюджетній сфері, як державний механізм детінізації економіки / Н. Поплевічева // Економіст. – 2013. – № 4. – С. 4–8.
7. Рисін В. Особливості побудови національної системи оцінювання ризиків відмивання грошей / В. Рисін // Вісник Національного банку України. – 2010. – № 7 (173). – С. 61–65.
8. Урядовий портал [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.kmu.gov.ua/control/uk/cardnpd?docid=248750405>.
9. COUNCIL OF EUROPE [Electronic resource]. – Mode of access: <http://www.coe.int/en/web/programmes/ukraine>.
10. FATF [Electronic resource]. – Mode of access: <http://www.fatf-gafi.org/faq/moneylaundering/#d.en.11223>.
11. The Egmont Group of Financial Intelligence Units [Electronic resource]. – Mode of access: <http://www.fatf-gafi.org/faq/moneylaundering/#d.en.11223>.

Стаття надійшла до редакції 11.05.2016.

Егорова В. М. Интеграция Украины в международную систему финансового мониторинга для предупреждения отмывания денег, а также с целью недопущения их дальнейшего использования для финансирования терроризма

В статье освещены процессы становления Украины как государства, которое совершенствует внутреннее законодательство в соответствии с европейскими стандартами путем имплементации некоторых норм, связанных с предотвращением отмывания денег, путем укрепления институционального потенциала и практики, а также совершенствования нормативно-правовой базы Украины.

Ключевые слова: *отмывание денег, финансирование терроризма, Государственный Департамент финансового мониторинга (финмониторинг), финансовый мониторинг, FATF, MONEYVAL, Совет Европы.*

Egorova V. Integration Ukraine in International Financial Monitoring System Against Money Laundering, and to Prevent Their Further Use for Terrorist Purposes

The article highlights the processes of Ukraine establishing as a state, the processes of which are aimed at internal legislation improvement. In its turn, these processes are aimed at EU standards execution, dealing with the prevention of money laundering by strengthening Ukrainian legislation institutional capacity and practice.

Despite the effectiveness of controls to combat money laundering and financing of terrorism, criminals continue to try to move criminal proceeds through the financial sector, and from time to time, to reach the goal. Properly developed-term and effectively implemented the approach of Ukraine is reflected in the under-adoption a package of legal acts aimed at combating money Kosh-ing from crime, and these-nyuvannya risk and behavior of countries where crime rates in this sector is much lower than ours.

State policy of Ukraine is doing everything possible to adapt the legislation of the European Union and of international law in domestic legislation of Ukraine in the direction of counteraction to legalization (laundering) of proceeds from crime, and considers it a priority component of the integration process in this direction, which in turn is one of the main trends of Ukrainian foreign policy.

The article deals with the processes of legislation internal optimization and European standards introduction in the sphere of money laundering. Money laundering managing and terrorism financing processes have been analyzed. The ways to overcome these crimes in the financial sector have been proposed. Ukrainian internal processes of legislation adaptation to the international and European Union standards in the sphere of counteraction to the criminally obtained finances unlawful legalization have been analyzed.

Key words: money laundering, terrorism financing, State department of the financial monitoring (finmonitoring), financial monitoring, FATF, MONEYVAL, European Council.